TijdSchrift

nummer 71, maart 1999

Historische Vereniging Vlaardingen

Colofon

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:
- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedebouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt *f* 35,00 per jaar, voor jongeren t/m 25 jaar *f* 25, te voldoen per acceptgirokaart. Het postgironummer van de vereniging is 750978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4 x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

W.C. den Breems, voorzitter
C.J. Hart, secretaris
A.W.J. Andriessen, penningmeester
J. van Elk
A. Ouwendijk
E. van Rongen
mevr. H.C. Verloop

Adres secretariaat/ledenadministratie:
Prins Bernhardlaan 12
3135 JB Vlaardingen
Telefoon (010) 434 7063

Adres ledenactiviteiten:
Kortedijk 16a/b
3134 HB Vlaardingen
Telefoon (010) 435 3322 (kantoor)
(010) 434 2474 (thuis)

Adres losse verkoop publicaties:
Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CD Vlaardingen
Telefoon (010) 434 6864

Redactie Tijd-Schrift:

E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
C.M. van den Boogert
A. Maarleveld
B. Ruigrok

Redactie-adres:
Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag op 3,5" diskette, bij voorkeur in WordPerfect voor Apple Macintosh of WP in MS-DOS formaat.

ISSN 1380-2992 © Historische Vereniging Vlaardingen
Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Redactioneel	3
Van de Voorzitter	5
Convocatie Algemene Ledenvergadering 1999	7
Notulen Algemene Ledenvergadering 1998	8
Jaarverslag en overzicht activiteiten 1998	10
De handelsavondschool 'Kennis is Macht' - *F. Nipius*	13
Weet u het nog? - *W.C. den Breems*	29
Boekbespreking	31
Mededelingen bestuur	32
Hoogendijk Prijs 1998	32
Ledenactiviteiten 1999	33

De school aan de Prins Hendrikstraat waar de Handelsavondschool 'Kennis is Macht' haar eerste lessen gaf. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

MAKELAARDIJ DE WITTE BV SCHIEDAMSEWEG 26 3134 BL VLAARDINGEN TELEFOON 010 4343844

heto
schoonmaakbedrijf b.v.

J.H. van 't Wout

Kon. Wilhelminahaven Nz. 1
3134 KE Vlaardingen

Tel.: (010) 435 51 66
Fax: (010) 435 04 76

- NIEUWBOUW
- RENOVATIE
- ONDERHOUD
- GROND- EN KABELWERK
- RIOLERING- EN STRAATWERK

WERNER
AANNEMINGSBEDRIJF bv

James Wattweg 26
Postbus 136
3130 AC Vlaardingen
Telefoon: 010 - 4358844
Fax 010 - 4602603

Redactioneel

Hij is een beetje ongemerkt voorbij gegaan, de verjaardag van de Historische Vereniging Vlaardingen op 20 januari. Zelfs het bestuur heeft er niet echt bij stilgestaan. Maar toch is de HVV 32 jaar oud geworden. Het is ook niet zo'n bijzonder getal. Volgend jaar wel: 33, een mooi getal vanwege de symmetrie. Toevallig ook in een mooi jaartal: 2000. Een uniek gebeuren voor wie dat mee mag maken: een nieuw jaar, een nieuwe eeuw EN een nieuw millennium! Zo'n bijzonder jaar vraagt om bijzondere dingen, ook voor de HVV. Daarom leek het ons wel spannend om een unieke en ambitieuze actie te starten: Met de HVV naar 2000. Niet alleen op weg naar een nieuw millenium, maar vooral op weg naar 2000 leden. Het streven is dus om er in minder dan twee jaar een kleine 750 nieuwe leden bij te krijgen. Inderdaad een ambitieuze gedachte, maar onmogelijk? Volgens ons niet, zeker niet als u, als leden, meehelpt: maak familie, vrienden, buren, collega's warm voor de HVV. Toon ze de Tijd-Schriften en de Jaarboeken. Vertel ze van de meestal succesvolle pogingen historisch waardevolle panden en stadsgezichten te behouden. Neem ze mee naar lezingen en excursies. Elke rechtgeaarde Vlaardingen, of hij hier nu geboren of 'alleen maar', zoals ondergetekende, getogen is, zou eigenlijk lid moeten zijn van de HVV (en dat voor zo'n bescheiden bedragje!). We kijken ook nog of een huis-aan-huis folderactie te realiseren valt, weer een andere manier om potentieel geïnteresseerden te bereiken.

En wat hebben we in dit Tijd-Schrift de geïnteresseerden te bieden? Allereerst de jaarstukken, die op de Algemene Ledenvergadering van 23 maart besproken worden. Dan het hoofdartikel: de geschiedenis van de handelsavondschool 'Kennis is Macht', boeiend beschreven door Fred Nipius, zelf oud-leerling en jarenlang penningmeester/administrateur van de vereniging waar de school van uitging. Helaas was er geen plaats om de lange lijst van oud-leerlingen ook te publiceren, maar die kunt u bij de redactie verkrijgen. Dan is er de terugkeer van een bekende rubriek: Weet u het nog? Ook nu weer laat onze voorzitter u foto's zien waarover hij graag nadere informatie zou willen hebben. Reacties zijn van harte welkom (en worden, als het even kan, in het volgende Tijd-Schrift vermeld). Een boekbespreking en het gebruikelijke overzicht van de ledenactiviteiten completeren dit nummer.

De redactie wenst u veel genoegen met dit Tijd-Schrift en hoopt u op de Ledenvergadering en bij de lezingen en excursies te kunnen ontmoeten. O ja: artikelen voor Tijd-Schrift zijn altijd van harte welkom!

Eric van Rongen, eindredacteur

Boekhuis den Draak

Veerplein 33-35
Vlaardingen
(010) 4358822
Voor **studieboeken**:
(010) 4600066

Frans Assenberg:

Vlaardingen in de vijftiger jaren
Niet eerder gepubliceerde foto's.

***f* 34,95**

Van de voorzitter

'Uren, dagen, maanden, jaren vliegen als een schaduw heen' is de beginregel van een versje dat u vast wel bekend zal zijn. Met deze regel opende ik een vorige algemene ledenvergadering. Bij het schrijven van dit stukje voor Tijd-Schrift kwam hij weer in mijn gedachten. Terugkijkend op het afgelopen jaar, maar in het bijzonder deze haast afgelopen eeuw, is dit een moment om er eens bij stil te staan hoe snel alles voorbij is gevlogen, en vaak aan ons voorbij is gegaan. Velen van ons hebben het grootste deel van deze eeuw meegemaakt en hebben veel om zich heen zien veranderen. Ook zullen ongetwijfeld vreugde en verdriet elkaar hebben afgewisseld. Een eeuw waarin Vlaardingen mee is gegaan in de vaart der volkeren. Dat geldt in het bijzonder de periode na de Tweede Wereldoorlog, waarin Vlaardingen zich ontwikkelde tot een middelgrote stad. Maar we mogen zeker die vijf verschrikkelijke jaren niet vergeten, die ook aan Vlaardingen niet ongemerkt voorbij zijn gegaan. Ook de periode daarvoor, waarin de visserij en aanverwante beroepen de hoofdbron vormden van inkomsten waarin regelmatig pieken en dalen waren waar te nemen. Thans zijn er veel en goede sociale voorzieningen, maar in die tijd was het bij teruggang van de inkomsten veelal kommer en kwel en was men vaak aangewezen op de liefdadigheid van anderen. Toch moeten we constateren dat het een tijd was waar een groot deel van het fundament van het huidige leven in onze stad is gelegd.

Over al die gebeurtenissen is veel gesproken en geschreven en daaraan heeft de Historische Vereniging Vlaardingen, inmiddels alweer 32 jaar lang, een niet onaanzienlijk steentje bijgedragen. Ook op het gebied van het behoud van het historisch erfgoed heeft de Historische Vereniging Vlaardingen van zich laten horen. Vaak vond zij een gewillig oor, maar soms werd zij ook gezien als de luis in de pels. Al die publiciteit heeft de HVV veel goed gedaan, zeker in het jaar 1998, waarin we weer ruim honderd nieuwe leden konden verwelkomen. Een van de hoogtepunten is natuurlijk ook de inschrijving van het 1250ste lid in de persoon van het gemeenteraadslid de heer C.A.E. de Jonge. Zoals gewoonlijk zijn er aan het einde van het jaar weer een aantal opzeggingen, maar de schade bleef beperkt en we startten het jaar 1999 met 1246 leden.

Inmiddels alweer 1256. Een ander vermeldenswaardig feit is, dat alle leden hun contributie over het jaar 1998 hebben voldaan. Het bestuur is hiermee uiteraard zeer content en geeft de penningmeester dan ook een historische pluim voor zijn inspanningen om dit voor elkaar te krijgen.

Het einde van deze eeuw nadert, millenniumproblemen vragen veel aandacht en er worden allerlei plannen gemaakt voor een feestelijke eeuwwisseling. Tenslotte zal dat een historische gebeurtenis worden. Maar ik hoop van ganse harte dat het ook een tijd van bezinning zal zijn, een tijd waarin we ons er bewust van moeten zijn onze verantwoordelijkheid op deze aarde over te dragen naar de volgende eeuw.

Tot slot: bij leven en gezondheid zal op 23 maart onze laatste algemene ledenvergadering van deze eeuw worden gehouden. Op zich niets bijzonders: we zullen zoals gewoonlijk de jaarstukken met u behandelen en kunt u uw vragen en opmerkingen over die stukken en over andere aangelegenheden kwijt. U bent van harte welkom!

Wout den Breems

LIEVREDOOR
Antiquariaat en Boekhandel
In- en verkoop
van oude, curieuse,
verzamelwaardige
en antiquarische
boeken
Hoogstraat 53 - 3131 BL Vlaardingen
Telefoon (010) 434 7152
Telefax (010) 435 1122
Openingstijden: dinsdag t/m zaterdag
van 12.00 tot 17.00 uur

Convocatie voor de Algemene Ledenvergadering 1999

Het bestuur van de Historische Vereniging Vlaardingen nodigt de leden uit tot het bijwonen van de Algemene Ledenvergadering die plaatsvindt op dinsdag 23 maart 1999 in Wijkcentrum Holy aan de Aristide Briandring (achter Albert Heijn op de Loper). De bijeenkomst vangt aan om 20.00 uur.

Agenda

1 Opening door de voorzitter.
2 Ingekomen stukken.
3 Notulen Algemene Ledenvergadering van 24 maart 1998 (zie pagina 8-9 van dit Tijd-Schrift).
4 Jaarverslag secretaris (zie pagina 10-12 van deze uitgave).
5 Financieel verslag 1998 en begroting 1999 (los bijgesloten).
6 Verslag kascontrolecommissie en benoeming nieuwe kascontrolecommissie.
7 Bestuursverkiezing (zie onderstaande toelichting).
8 Mededelingen van het bestuur.
9 Rondvraag.
10 Sluiting.

Bij agendapunt 7: Bestuursverkiezing:
Reglementair aftredend zijn mevrouw H.C. Verloop en de heren W.C. den Breems en A. Ouwendijk. Zij hebben zich herkiesbaar gesteld.

Na de pauze, omstreeks 20.30 uur, presenteert mevrouw H. Baauw en haar team de 'Vlaardingse dracht'.

Notulen van de Algemene Ledenvergadering van 24 maart 1998

De 31ste Algemene Ledenvergadering werd geopend door de voorzitter, de heer W.C. den Breems. Hij verwelkomde de 50 aanwezige leden en stelde vervolgens dat het verenigingsjaar wederom is voorbij gevlogen en dat er in het afgelopen jaar veel is gebeurd. Onze vereniging heeft zich op tal van manifestaties gepresenteerd, zoals op het Haring- en Bierfeest, Open Monumentendag, boekenmarkten enz.

"Maar het was wel een jaar met voldoening, als men bedenkt dat de Historische Vereniging Vlaardingen thans 1215 leden rijk is. Wat bijzonder plezierig is, is dat onze vereniging ook in den verre langzaam bekend begint te worden. Eind vorig jaar schreven wij de heer D. Brobbel uit Vancouver (Canada) in als lid. Na lezing van het Tijd-Schrift zag hij dat de heer H. van Buuren zich als lid had aangemeld. De heer Brobbel belde met de heer Van Buuren en zij bleken maar drie kwartier rijden van elkaar te wonen. Een afspraak was snel gemaakt. Wat kan onze vereniging al niet te weeg brengen." aldus de voorzitter.

Ook zijn de publicaties van de vereniging zeer in trek. Het Tijd-Schrift, Jaarboek en het onlangs verschenen boek over de Broekpolder zijn veelgevraagde uitgaven. Dit boek, in combinatie met het Jaarboek, toont aan dat onze vereniging zich niet alleen bekommert om het historisch aanzien, maar zich ook inzet voor het behoud van het zo noodzakelijke groene aanzien van onze stad.

"Toch is niet alles rozengeur en maneschijn. Het zal u zijn opgevallen dat het financieel overzicht een flink tekort laat zien. Wij komen niet langer in aanmerking voor een subsidie en tevens vielen de publicaties duurder uit." De voorzitter tekende hierbij aan dat het bestuur inmiddels een aantal maatregelen heeft genomen. Scherpere offertes, sponsoring door plaatselijke bedrijven en het zelf bezorgen van Tijd-Schrift zullen uitmonden in kostenbesparingen.

"Dames en heren, een nieuw verenigingsjaar ligt voor ons. Een jaar waarin, bij leven en gezondheid, een bijzondere Open Monumentendag met als thema 'Restaureren' staat gepland. Maar ook een jaar waarin wij onze uiterste best zullen doen om u het gevoel te geven om trots te zijn op de Historische Vereniging Vlaardingen." Met deze slotwoorden verklaarde de heer Den Breems de vergadering voor geopend.

De secretaris meldde als ingekomen stukken berichten van verhindering van de heren J. van den Berg en H.J. Luth.

De vergadering hechtte haar goedkeuring aan de notulen van de Algemene Ledenvergadering van 25 maart 1997 en aan het jaarverslag van de secretaris.

Het financieel verslag over 1997 en de begroting voor 1998 werden accoord bevonden.

De leden van de kascommissie, de heren J. van den Berg en C. Zevenbergen, hebben de kas en de boekhouding van de vereniging over het jaar 1997 gecontroleerd en accoord bevonden. Het voorstel de penningmeester te dechargeren voor het jaar 1997 werd door de vergadering overgenomen.

De heren J. van den Berg en M. Bot werden benoemd tot leden van de nieuwe kascontrolecommissie, met als plaatsvervangende leden de heren A. Wapenaar en C. Zevenbergen.

Bij het agendapunt 'Mededelingen van het bestuur' merkte de voorzitter op, alle vertrouwen te hebben in de toekomst van de vereniging. Hij baseerde zijn optimisme met name op de doorgaande groei van het ledenbestand.

In de rondvraag werd opnieuw aandacht gevraagd voor de eigen behuizing. Het bestuur wenst niets liever dan dat, maar ziet, gezien de financiële situatie, vooralsnog geen oplossingen.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de voorzitter de vergadering om 20.00 uur.

Voor kopieën (ook in KLEUR) moet je naast de molen zijn!

maandag t/m vrijdag
van 09.00 - 17.30 uur

DRUKKERIJ A. OUWENDIJK & ZN.

offsetdruk - sneldruk - copyshop - fotoservice

Kortedijk 16-a 3134 HB Vlaardingen
Telefoon (010) 435 3322*
Telefax (010) 435 3205
(avond/weekend (010) 434 2474
of b.g.g. (06-55) 532 655)
E-mail ouwendijk@dsv.nl
Internet www.dsv.nl/~ouwendyk

Jaarverslag en overzicht activiteiten 1998

Het totaal aantal leden per 31 december 1998 was 1261. Gedurende het verslagjaar konden wij 106 nieuwe leden aan ons bestand toevoegen. Om diverse redenen werden 40 lidmaatschappen niet verlengd.

De Algemene Ledenvergadering werd gehouden op 24 maart 1998 in het Wijkcentrum Holy. Het verslag van deze bijeenkomst is te vinden op pagina 8-9 van dit Tijd-Schrift.

Het bestuur kent sinds de Algemene Ledenvergadering de volgende samenstelling:

W.C. den Breems, *voorzitter*
C.J. Hart, *secretaris*
A.W.J. Andriessen, *penningmeester*
J. van Elk
A. Ouwendijk
E. van Rongen
mevrouw H.C. Verloop.

Het bestuur vergaderde in het jaar 1998 zes maal.

In het afgelopen jaar was de Historische Vereniging onder meer aanwezig bij de uitreiking van de Geuzenpenning, de presentatie van het 'onderduikboekje' voor de basisscholen, de jaarlijkse Lentemarkt, het open huis van 'De Joon' en het Haring- en Bierfeest.

Historisch Jaarboek

De presentatie van het Historisch Jaarboek Vlaardingen 1998 (22ste jaargang) vond plaats op 10 november in het kantoor van Klaasse & Klaasse. Het eerste exemplaar werd uitgereikt aan de heer A.J. van Bommel, de auteur van het omslagverhaal 'Vlaardingse monumenten en stadsgezichten'. De zorgwekkende toestand van de Hoogstraat werd onder de aandacht gebracht in het gedicht van de heer A. Rolaff.

De Kronieken behandelen de jaren 1947 en 1997 en werden samengesteld door de heer M.A. Struijs (1947) en mevrouw M. van Papeveld-Hörst (1997).

Voorts bevat de uitgave jaarverslagen van de Archeologische Werkgroep Helinium, de Gemeentelijk Archeoloog, de Historische Vereniging Vlaardingen, het Stadsarchief, de Stichting Archeologie en Bouwhistorie Vlaardingen / Archeologisch Historisch

Museum Vlaardingen, het Streekmuseum Jan Anderson en het Visserijmuseum.

Lezingen en excursies

Op dinsdag 28 januari 1998 hield de heer K. van 't Hoog uit Schipluiden een met dia's en vele voorwerpen -waaronder een echte arreslee- geïllustreerde lezing over winters vermaak. Ruim 70 belangstellenden waren hiervoor in de Pax Christi-kerk in de Holywijk bijeen gekomen.

Op 24 februari waren we te gast bij de Rabobank. Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan hield de heer drs. H. de Werker een lezing over de algemene geschiedenis van de bank. Na de pauze verhaalden Jan Anderson en enkele oud-gedienden over de geschiedenis van de Rabobank in Vlaardingen. Bankdirecteur P.F. Pouwer verraste na afloop onze vereniging met een feestelijke geste ter waarde van *f* 1000. De circa zestig aanwezigen genoten na afloop nog van een gastvrij onthaal.

Op 18 maart hield de schrijver van het door onze vereniging uitgegeven 'Broekpolderboek', de heer G.T. Witte, een voordracht in de Burgerzaal van het Stadhuis. Dit gebeurde in het kader van de Boekenweek, die dit jaar het thema 'Landschappen' had, en werd georganiseerd door de Vlaardingse boekhandels. Zo'n 100 belangstellenden volgden later op de avond een discussie onder leiding van de heer C. Hendriks, met C. van der Windt (wethouder), R. Blom (jagermeester), B. van der Velde (Groen Links) en de schrijver.

Op 24 maart woonden circa 150 leden de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering in Wijkcentrum Holy bij. Deze werd gevolgd door aantal programma-onderdelen met als thema 'Vlaardingen 725 jaar stad'. Na een voordracht over de Stadsrechten door P.J. Westerdijk sprak J.P. ter Brugge over Floris V, die vervolgens zelf (vertolkt door A. van Aperen) de aanwezigen toesprak. Daarna trad het Vlaardings Vissersvrouwenkoor op, vertoonde A. Tetteroo plaatjes van het V7-feest in 1973 en presenteerde het Vlaardings Musical-gezelschap enkele acts uit haar nieuwe musical 'Boemerang'.

Op 21 april waren zo'n 60 leden te gast bij de Nieuwe Matex (thans onderdeel van Van Ommeren b.v.). Enige medewerkers van dit bedrijf vertelden talrijke wetenswaardigheden, toonden een bedrijfsfilm en leidden de groep tenslotte rond over het uitgestrekte terrein van dit oude Vlaardingse overslagbedrijf.

Op 19 mei togen we naar onze buurgemeente Schiedam, waar bij de firma Interbook International mevrouw G. Burggraaf-Kloosterman het een en ander vertelde over het beroep van antiquair en over oude boeken. Daarna leidde commissielid P.J. Westerdijk de dertig aanwezigen aan de hand van een aantal dia's door het boekenplaatsje Bredevoort, waarheen de voorjaarsexcursie een maand later zou leiden.

Zaterdag 20 juni stond de geheel volgeboekte excursie naar Bredevoort en

Winterswijk op het programma. Na de koffie in het middeleeuwse restaurant Bertram maakten we een rondwandeling onder leiding van de grote promotor van Bredevoort Boekenstad, de heer Henk Ruessink. Na in -wederom- Bertram een Bedelaarshap genuttigd te hebben bezochten we in gezelschap van onze oud-stadgenoten, de heer en mevrouw A. Pontier, Winterswijk. In de Jacobskerk was de Vlaardingse kansel -onherkenbaar gerestaureerd- te zien.

Op 22 september stonden de Vlaardingse gevelstenen in het middelpunt van de belangstelling. In de grote zaal van Dienstencentrum Soenda luisterden 73 personen naar voormalig stadsarcheoloog J.P. ter Brugge.

De voor 26 september georganiseerde Najaarsexcursie, een wandeling in eigen stad om de eerder besproken gevelstenen in het echt te aanschouwen, kwam vanwege de slechts 4 aanmeldingen helaas te vervallen.

Op 27 en 28 oktober vertelde mevrouw C. Laan in de winkelruimte van Het Waaigat over 'Eten in vroeger eeuwen'. Op elk van beide avonden waren ruim 30 personen rond de oude beerput van Herberg De Visser geschaard. De scherven die daaruit enkele jaren waren opgediept vormden de basis voor het verhaal.

De laatste lezingenavond was op 24 november. J. Anderson vertelde aan de hand van een detailbeelden van foto's over bijzonderheden in het vroegere straatbeeld. Na de pauze bogen de circa zestig aanwezigen zich over een aantal Vlaardingse gezegden, die met de nieuwe overheadprojector, een geschenk van het VSB-Fonds Schiedam - Vlaardingen, opnieuw tot leven kwamen.

Open Monumentendag

Op de tweede zaterdag van september was Vlaardingen voor de negende keer weer in de ban van de Open Monumenten. Een werkgroep waarin ook de HVV participeert, bracht zo'n 35 activiteiten tot stand rond de Grote Kerk (Markt en Haven), Hoogstad en Ambacht. Gratis busvervoer bracht de bezoekers naar elk van deze plaatsen. De grote belangstelling was mede te danken aan het speciale Open Monumenten-boekje over het thema 'Restauraties', samengesteld door A.J. van Bommel, de HVV-afgevaardigde in de werkgroep. De uitgave van dit boekje, dat tevoren aan de HVV-leden was toegezonden, was mogelijk dankzij een bijdrage van het VSB-Fonds Schiedam - Vlaardingen.

Voor 1999 (op 11 september) is het thema 'Historisch Groen'. Wie ideeën daarvoor heeft, wordt uitgenodigd deze aan A. Ouwendijk, coördinator van de werkgroep, door te geven (tel. 435 3322).

Commissies

Voor de commissies van de Historische Vereniging Vlaardingen, die zijn samengesteld uit leden en bestuursleden, was opnieuw een druk jaar.

Commissie Ledenactiviteiten: J. van Elk (secretaris), mevrouw T. van der Hoek, A. Ouwendijk (voorzitter), A. Stolk, M. Thurmer en P.J. Westerdijk.

De commissie heeft onder haar beheer de lezingen en de excursies. Zie hierboven een verslag. Zij houdt zich als altijd van harte aanbevolen voor tips en suggesties die kunnen leiden tot een nieuwe interessante lezingenavond.

Commissie Industrieel Erfgoed: W.C. den Breems, mevrouw J.P. de Ligt-Verboon, W. van de Wetering en M.P. Zuydgeest.

De commissie —momenteel inactief— is aangesloten bij de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland (F.I.E.N.). De commissie ontvangt alle documentatie van de federatie.

Commissie Stad en Monument: J. Amoureus, M. de Baan, A.J. van Bommel, J.P. ter Brugge, L. Droppert, C.J. Hart, J. de Ligt, T. de Ridder en J. van der Windt.

Aandacht werd onder meer besteed aan bebouwingsplannen in de binnenstad en de Monumentenverordening.

Commissie Vissersmonument: W.C. den Breems, D. van Os, M.A. Struijs en M.P. Zuydgeest.

De commissie is thans inactief, maar ziet wel toe op het onderhoud van het monument en de directe omgeving.

Commissie Historische Publicaties/Jaarboek: mevrouw J.K. Bot, J. van Elk, J. van Hees, A. Maarleveld (coördinator), A. Stolk en mevrouw H.C. Verloop.

Hoofdtaak van de commissie was het redigeren van het Historisch Jaarboek Vlaardingen 1998.

Redactie Tijd-Schrift: K. Bloem, C.M. van den Boogert, A. Maarleveld, E. van Rongen (coördinator en eindredacteur) en B. Ruigrok.

Er verschenen vier edities van Tijd-Schrift.

Dank

Het bestuur spreekt wederom zijn dank uit voor de enorme inzet van de leden van de commissies, de bezorgers van het jaarboek en de vele vrijwilligers waarop zoals altijd een beroep op kon worden gedaan.

P.A. van der KOOIJ

Vlaardingen: Showroom, Kethelweg 24, telefoon (010) 434 07 22

ECHTE VLAARDINGERS KOPEN HUN TAPIJT BIJ:

Hofman stoffering

Kuiperstraat 39b
3131 CH Vlaardingen
Tel/fax: 010-4351073

EEN UITERST BETROUWBAAR EN VAKKUNDIG ADRES

TAPIJT - GORDIJNEN - VINYL - ZONWERING - BEHANG

De handelsavondschool 'Kennis is Macht' in Vlaardingen, 1910-1975

Fred Nipius

Aan het einde van de 19de en in het begin van de 20ste eeuw bestond de behoefte om op kantoren van bedrijven in Vlaardingen, die een economische groei doormaakten, goed opgeleid personeel te krijgen. In 1909 kwamen verschillende vooraanstaande kantoorbedienden bijeen om te bekijken op welke wijze het mogelijk zou zijn om in Vlaardingen een goede avondschool voor administratief onderwijs te stichten, waar dan ook lessen in de moderne talen gegeven konden worden.

Voor dit initiatief waren twee oorzaken aan te wijzen: ten eerste door de vrij dure privaatlessen, die door degenen die zich in de handelsvakken wensten te bekwamen, genomen moesten worden en ten tweede vanwege het feit dat de avondcursus, die door de R.K. vereniging 'De Hanze' werd gegeven, meer op het middenstands- en winkelbedrijf was ingesteld. Voor hen die op een handelskantoor werkzaam waren, was dit onderwijs niet voldoende.

Het begin

'Mercurius', de Bond van Handels- en Kantoorbedienden en de Vlaardingse Kantoorbedienden Vereniging benoemden elk twee van hun leden in een commissie die tot opdracht had een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid om een dergelijke avondcursus in Vlaardingen te stichten.

De commissie bestond uit de heren W. Noordermeer, J.J. Vorrink, W. Brouwer Azn., Jb. Hartman en P. Groeneveld. Men zocht in de richting van een gemeentelijke avondschool. Maar het werd de commissie duidelijk, dat een gemeentelijke school in geen geval voor rijks- of provinciale subsidie in aanmerking zou komen. Men zocht toen in de richting van een vereniging, die voor haar cursussen subsidie uit de verschillende overheidskassen zou kun-

nen krijgen. Eind 1909 was men met de voorbereiding zover gevorderd, dat op 10 februari 1910 de oprichtingsvergadering plaats vond. De Vereeniging voor Handelsonderwijs 'Kennis is Macht' was toen een feit. De naam van de vereniging was gekozen naar een spreuk van de staatsman Thorbecke. In deze vergadering van de Vereeniging voor Handelsonderwijs werden de statuten vastgesteld waar op 5 april 1910 de koninklijke goedkeuring werd verleend. De vereniging was nu wel een feit, maar er viel nog een lange weg te gaan om de nodige subsidies te verkrijgen. De avondcursussen van de R.K. vereniging 'De Hanze' kregen weliswaar subsidie, maar een gesubsidieerde vereniging naast 'De Hanze' kon geen genade vinden bij de overheid. Men begon besprekingen te voeren met het 'De Hanze'-bestuur, om te proberen dit ervan te overtuigen dat wat 'Kennis is Macht' van plan was, uitbreiding gaf aan hun werk en dat op deze wijze de middenstandsbelangen en die van de handelsbedienden werden gediend. Eenvoudig was dit niet, maar tenslotte werd een vergadering gehouden onder voorzitterschap van Dr. P. Fockens, inspecteur van het middelbaar onderwijs, waarbij ook de burgemeester van Vlaardingen, de heer P. Pruis aanwezig was. Men kwam tot overeenstemming en voor het beheer van de school werd besloten, dat in het bestuur van de cursus drie leden van 'Kennis is Macht' en twee leden van de 'De Hanze' zitting zouden nemen.

Nu kon men verder gaan werken aan het verkrijgen van subsidie. Uiteindelijk kreeg men van de Regering *f* 850, de gemeente gaf *f* 450 en van de provincie kon men *f* 200 krijgen. Tevens kreeg men van de gemeente Vlaardingen verlichte en verwarmde lokalen.

Door middel van advertenties in de bladen meldden zich circa 60 leerlingen. Op 12 januari 1911 werd de school onder grote belangstelling geopend. De leiding van de school werd in handen gegeven van de heer P.J. van der Schaar en zijn medewerkers waren de heren S. Houtman, H.J. Viester jr en J. Oosterlee. Het eerste schooljaar duurde maar tot 15 juni 1911 en het tweede schooljaar ving op 15 september van datzelfde jaar aan. Het lerarencorps werd uitgebreid met de heren B.Th. Avenarius en J. van der Heul. De handelsavondschool had zich met succes in Vlaardingen gevestigd.

De leerlingen kwamen uit Vlaardingen, Schiedam, Maassluis, Maasland en van de overkant: Pernis en Rozenburg. Door de jaren heen kwamen en gingen bestuurders, leerlingen en docenten. Door de gelijkmatigheid waarmee het ene schooljaar het andere volgde, is het ondoenlijk van jaar tot jaar de verdere geschiedenis van de school te beschrijven en zal verder een weergave worden gegeven van andere feiten en activiteiten.

Bestuur

Bij de oprichting van de Vereeniging voor Handelsonderwijs 'Kennis is Macht' in 1910 en bij de aanvang van de school in 1911 bestond het bestuur uit de volgende heren: W. Noordeman (lste voorzitter), W. Brouwer (2de voorzitter), J.J. Vorrink (lste secretaris), J. Hartman (2de secretaris), J. Roelofs (lste penningmeester) en P. Groeneveld (2de penningmeester). De laatste moest al gauw in verband met vertrek naar elders afhaken en in zijn plaats werd benoemd de heer H.C. Smith. In de loop van de jaren kwamen door overlijden, vertrek naar elders of in verband met drukke werkzaamheden, wijzigingen voor in de samenstelling van het bestuur.

Zo komen in de notulen de namen voor van G. Bloemendaal, J. van Erven, L. Bracco Gartner, B.L.A. de Jong, F.J. Verspeek, J.J. Al, J. Buters en vele anderen.

Bij het 25-jarig bestaan van de school bestond het bestuur uit de heren M. Bloemendaal (lste voorzitter), G.F. Torn (2de voorzitter), D. Borsboom (lste secretaris), Jb. Nuyt (2de secretaris), B. van Heeren (lste penningmeester) en Alb. van Zeijl (2de penningmeester).

Bij het 40- en 50-jarig bestaan hadden zitting in het bestuur: M. Bloemendaal (voorzitter), A.M. Poot (secretaris), B. van Heeren (lste penningmeester), F. Nipius (2de penningmeester), G.F. Buis en P. Post (leden). Op 9 maart 1960 traden de heren M. Bloemendaal en B. van Heeren af. Zij werden vervangen door resp. G.F. Buis (voorzitter) en F. Nipius (le penningmeester) en de heren C. van der Kooij en W. van Dorp Schuitema werden tot nieuwe bestuursleden benoemd. In 1961 moest de heer C. van der Kooij wegens vertrek naar elders aftreden en werd in zijn plaats benoemd de heer A. Wapenaar.

Het bestuur van de vereniging in 1960. V.l.n.r. Abr. M. Poot (secretaris), M. Bloemendaal (voorzitter), B. van Heeren (1ste penningmeester), F. Nipius (2de penningmeester), G.F. Buis. (Foto: auteur)

Dit bestuur zou aanblijven tot aan de sluiting van de school in 1972 en de opheffing van de Vereniging voor Handelsonderwijs 'Kennis is Macht' op 31 december 1975.

Leiding van de school

Tijdens haar bestaan werd de school van 1910 tot 1934 geleid door de heer P.J. van der Schaar en van 1934 tot 1959 door de heer L.T. van Bree en de heer C. van Toor Dzn. als onderdirecteur.

Van 1959 tot 1970 was de heer C. van Toor Dzn. directeur en de heer drs. G.E. Op 't Hof onderdirecteur. Laatstgenoemde had van 1970 tot 1972 de leiding en in die periode fungeerde de heer A.W.F. Kleberg als onderdirecteur.

Leraren, concierges, gecommitteerden

Van 1910 tot en met 1972 waren vele leraren en diverse concierges aan de middelbare handelsavondschool 'Kennis is Macht' verbonden. Zij zijn, tezamen met de rijksgecommiteerden, vermeld in de bijlage bij dit artikel.

Schoolgebouwen

De school begon in de Prins Hendrikstraat 97. Op 15 september 1942 werd de school tijdelijk ondergebracht in school A aan de Groen van Prinstererstraat en de daarachter gelegen Marnixschool. In het begin van 1942 werd de school verplaatst naar de MULO-school aan het Kerkplein, die al vrij snel door de Duitse Wehrmacht werd gevorderd. Op 16 september 1943 werd de school weer verplaatst naar de Prins Hendrikstraat en omdat toen ook de H.B.S. tijdelijk in deze school was gehuisvest, was het door de aanwezigheid van grotere banken voor de leerlingen wel wat geriefelijker. In 1944 werd de school in de Prins Hendrikstraat ook weer gevorderd en moest 'Kennis is Macht' naar de school in de Cornelis Houtmanstraat, ook wel Willem Beukelszoonstraat en Nieuwe Kerkstraat. In 1970 verhuisde de school naar het Groen van Prinstererlyceum aan de Rotterdamseweg en zou daar gevestigd blijven tot aan de sluiting.

School D aan de Willem Beukelszoonstraat, een van de onderkomens van 'Kennis is Macht'. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

Cursussen

Na het behalen van het einddiploma konden de geslaagden zich aanmelden voor een zogenoemde vervolgcursus, bijvoorbeeld voor het praktijkdiploma boekhouden of Engelse, Nederlandse of Duitse handelscorrespondentie. Ook voor lessen in machineschrijven, stenografie (Nederlands en moderne talen) kon men op de school terecht. Later werden deze cursussen onder auspiciën van 'Kennis is Macht' voor eigen rekening gegeven door de heren Baauw sr, Baauw jr en de heer van Bueren. De examens van deze cursussen werden door de school zelf afgenomen, onder toezicht van een gecommitteerde. De schrijfmachines van de cursussen waren eigendom van de vereniging.

Jubilea

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan (1935) van de school is met een aantal leerlingen onder leiding van de heer L.T. van Bree, de heer G.F. Torn en enige leraren een bezoek gebracht aan de Wereldtentoonstelling in Brussel en werd voorts aan leerlingen en de leden een gezellige avond aangeboden. Een zeer gevarieerd programma werd in de zaal Excelsior uitgevoerd.

Het 40-jarig jubileum werd gevierd met een receptie in de grote zaal van het toenmalige Handelsgebouw aan de Parallelweg. Door het bedrijfsleven werd ter gelegenheid hiervan geld geschonken om daarmee een boekenfonds te vormen. Hieruit kregen leerlingen die met het hoogste aantal punten waren geslaagd of die leerling, die in zijn of haar klas met het hoogste aantal punten naar de volgende klas werd bevorderd, een boek aangeboden.

Op 1 oktober 1954 werd aan de heer M. Poot, die 40 jaar in dienst van de handelsavondschool was en toen met pensioen ging een afscheidsreceptie aangeboden.

Het 50-jarig jubileum werd op 5 februari 1960 gevierd met een feestavond in zaal Harmonie aan de Schiedamseweg, waar het gezelschap van Roland Wagter optrad. Op 10 februari 1960 werd een receptie gehouden in 'De Serre'. Tijdens deze receptie werd door burgemeester mr J. Heusdens aan de Vereniging voor Handelsonderwijs 'Kennis is Macht' de zilveren Gemeentepenning

aangeboden. Op 30 maart 1960 werd door het gemeentebestuur aan het bestuur en hun echtgenoten in 'De Serre' een diner aangeboden. Aan dat diner zat mede aan de wethouder van onderwijs, de heer H.K.van Minnen.

Op 15 september 1970 werd in zaal Triangel een receptie gehouden met een driedubbele aanleiding. De heer D. Schaper was als conciërge 40 jaar in dienst van de school en nam tevens die dag afscheid, de heer C. van Toor Dzn ging met pensioen en nam ook afscheid van de school en tevens werd die dag het 60-jarig bestaan van de school gevierd. Het was een drukke en gezellige receptie, waarbij aan de heer Schaper door burgemeester Heusdens een koninklijke onderscheiding werd uitgereikt.

Administratie

De administratie van de school was een vrij arbeidsintensieve bezigheid. Voor het aanvragen van subsidies moesten uitgebreide

Op 15 september 1970 namen de heren Schaper (geheel links) en Van Toor (met onafscheidelijke sigaar) afscheid van 'Kennis is Macht'. Hier zijn zij in een geanimeerd gesprek verwikkeld met wethouder Kloots, terwijl burgemeester Heusdens peinzend toekijkt. (Foto: auteur)

In 1960 was docent Engels C. van Toor Dzn (rechts) directeur van de handelsavondschool. Hier is hij in gesprek met een van zijn voorgangers, L.T. van Bree. (Foto: auteur)

begrotingen worden opgesteld en ingediend bij het ministerie van onderwijs en wetenschappen. Die werden getoetst en al of niet accoord bevonden. Tevens moesten bij het ministerie uitvoerige financiële verslagen worden ingediend, die geheel werden nagerekend en met de nodige op- of aanmerkingen terug ontvangen waarna de nodige correcties moesten worden aangebracht.

De salarisberekeningen van het personeel waren een enorm karwei. De leraren waren over het algemeen bij meerdere scholen betrokken of in het bedrijfsleven werkzaam. Om de pensioenpremie te kunnen berekenen of de eventuele kinderbijslag te kunnen vaststellen en andere toeslagen of premies door te berekenen moesten bij de werkgevers van de betrokkenen de salarissen worden opgevraagd teneinde aan de hand daarvan het uiteindelijke salaris te kunnen vaststellen. Dit alles was een enorm werk, vooral omdat heel lang deze berekeningen uit het hoofd moesten geschieden omdat toen nog geen telmachine voor de penningmeester beschikbaar was. Deze zat daarom vaak tot diep in de nacht hieraan te werken. Ook moest aan het einde van het jaar voor het ministerie van elke leraar een uitvoerige salarisstaat worden ingeleverd en bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds moest aan het einde van elk jaar ook een lijst worden ingeleverd met de uitbetaalde salarissen voor de berekening van het eventuele pensioen.

Tegen een geringe vergoeding heeft de heer R.D.J. Hofstede enige jaren de salarisadministratie voor de school gedaan. Toen hij in 1961 naar elders vertrok, heeft de penningmeester ook deze werkzaamheden geheel op zich genomen.

Leden

Uiteraard bestaat een vereniging uit leden, dus ook de Vereeniging voor Handelsonderwijs 'Kennis is Macht'. De leden werden veel-

al verkregen na het uitreiken van het diploma. Aan de geslaagden werd dan verzocht lid van de vereniging te worden. Zo hield de vereniging het aantal leden in stand. De contributie bedroeg *f* 1,- per jaar. Er waren leden die deze contributie per giro of bank overmaakten, maar de meeste contributie moest worden geïnd. De penningmeester (en z'n vrouw) gingen dan de boer op in Vlaardingen, Schiedam, Maassluis en Maasland om *f* 1,- te innen. De kosten van het innen waren meer dan de opbrengst, maar er moest nu eenmaal een vereniging zijn om voor subsidie in aanmerking te kunnen komen.

Leerlingen

Gedurende haar bestaan mocht de school zich altijd in een groot aantal leerlingen verheugen. Veelal moesten er in een cursusjaar dubbele klassen worden gevormd. Voor de directeur van de school gaf het altijd veel problemen om ervoor te zorgen, dat elke klas op het juiste moment de leraar voor een betreffend vak had. Er waren jaren dat er aan de school 18 à 22 leraren waren verbonden.

Het schoolgeld dat door de leerlingen moest worden betaald, bedroeg voor de klassen 1, 2 en 3 *f* 25,- plus *f* 2,50 toeslag voor de vereniging. Voor de klassen 4 en 5 was de bijdrage *f* 35,- plus *f* 5,- voor de vereniging. Voor minvermogende ouders bestond de mogelijkheid om minder te betalen of zelfs gehele kwijtschelding te verkrijgen. Voor de vervolgklassen en de cursussen machineschrijven en stenografie werden andere bedragen berekend.

De opvolger van de heer Van Toor als directeur: drs G.E. Op 't Hof, docent Duits. (Foto: auteur)

Promotie-avond

Aan het einde van het cursusjaar, voor het begin van de zomervakantie werd de zogenaamde promotie-avond gehouden. De voorzitter hield een toespraak en de directeur gaf

een verslag van het afgelopen jaar. Door één van de geslaagden werd een toespraakje met woorden van dank aan directeur en leraren gehouden. Na dit officiële gedeelte werden de diploma's uitgereikt en de rapporten uitgedeeld. Deze promotie-avonden zijn gehouden in het Handelsgebouw, Concordia, Triangel en Muzanda.

Verdere activiteiten

Een aantal oud-leerlingen richtte in 1946 een vereniging van oud-leerlingen op. Deze vereniging, 'Volkim' genaamd, organiseerde eenmaal in de veertien dagen op vrijdagavond een debatingclub. Deze werd gehouden in een zaaltje bij de sluizen op de Kortedijk, De Schuilhoek geheten. Er werd daar een onderwerp behandeld, muziek gespeeld en gediscussieerd. Nadat het bijeenkomen in de Schuilhoek niet meer mogelijk was, stelde de heer Starre sr zijn kapperszaak ter beschikking om daar bijeen te komen. In juni 1948 moest de debatingclub wegens gebrek aan belangstelling worden opgeheven. Door de vereniging van oud-leerlingen werd ook een maandblad uitgegeven onder de naam 'Volkim Koerier'. De redactie werd gedaan door M.J. Groen. Voorts werd door de vereniging een reünie-contactavond georganiseerd op 8 april 1948 in zaal Harmonie. Met de opvoering van schetsjes, toneelstukjes, declamatie en een speech-wedstrijd was dit een leuke avond, waarvan de in Vlaardingen verschijnende kranten melding maakten. Op 24 augustus 1948 organiseerde de vereniging van oud-leerlingen een dagtocht naar Antwerpen en Brussel met een bezoek aan het beroemde Tropenmuseum. De aanmelding was zo groot, dat met twee touringcars gereden moest worden. In België waren toen al dingen te koop die men in Nederland nog niet kon aanschaffen. Meisjes en dames kochten in Antwerpen en Brussel de fel begeerde nylonkousen, bananen en chocolade. Koen Duyverman en Fred Nipius begeleidden de zang in de bus met hun accordeon. Kortom een gezellige en geslaagde dag.

Doordat een aantal bestuurders van de oud-leerlingenvereniging werd opgeroepen om hun militaire dienstplicht te vervullen, is deze vereniging van oud leerlingen een langzame dood gestorven.

De school

Vereeniging voor Handelsonderwijs
"KENNIS IS MACHT"
TE VLAARDINGEN
Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 5 April 1910, Nr. 25

DIPLOMA

Het Bestuur der Vereeniging "Kennis is Macht" verklaart namens onderstaande commissiën, op voordracht van den Directeur van den Handelscursus, uitgaande van bovengenoemde Vereeniging, dat

Mej. W. van Hees

het eind-examen van dezen Cursus met goed gevolg heeft afgelegd en reikt haar dit Diploma uit, met bijbehoorende cijferlijst.

DE EXAMEN-COMMISSIE: DE COMMISSIE VAN TOEZICHT:

VLAARDINGEN, 13 Juni 1930.

DE DIRECTEUR: HET BESTUUR VOORNOEMD:

Voorzitter.

Secretaris.

De school was een middelbare opleiding voor handelsonderwijs. De gedoceerde vakken waren: Nederlands, Duits, Engels, aardrijkskunde, boekhouden, handelskennis, handelsrecht en stenografie. Om tot de school te worden toegelaten moest een toelatingsexamen worden afgelegd. De cursus bestond uit een drie- en een vijfjarige opleiding. De driejarige opleiding was meer bedoeld voor de detailhandel en de vijfjarige opleiding was meer afgestemd op een kantoorloopbaan en als basis voor een stap naar verdere opleidingen. Beide examens werden door het Rijk erkend en bij de examens waren dan ook door het Rijk aangestelde gecommitteerden aanwezig. Het diploma van de driejarige opleiding werd later ook door het Rijk erkend als middenstandsdiploma, nodig voor het verkrijgen van een vestigingsvergunning. De examenopgaven werden vastgesteld door het Rijk. Veel leerlingen die het driejarig diploma hadden gehaald, meldden zich voor de vijfjarige opleiding. Dit blijkt ook uit de lijst van de geslaagden, waarbij vaak namen tweemaal voorkomen.

De lessen werden gegeven op vier avonden in de week, 's maandags en donderdags van 19.00 tot 22.00 uur en dinsdags en vrijdags van 19.00 tot 21.00 uur. Leerlingen die buiten de stad werkzaam waren, b.v. in Rotterdam, konden maar ternauwernood op tijd op school komen. Men werkte soms nog tot 18.00 uur en de leerling moest dan snel (veelal op de fiets) naar Vlaardingen. De directeur van de school was in dat opzicht heel streng. Veel leerlingen aten dan ook 's avonds na thuiskomst een opgewarmd prakje. De opleiding was voor leerlingen van 14 tot zo'n 20 jaar heel zwaar. Na een drukke werkdag 's avonds naar school en dan nog huiswerk maken. Ook in de weekeinden moest veelal tijd daaraan

worden besteed. Het bedrijfsleven en overheidsorganen nam overigens graag leerlingen van 'Kennis is Macht' in dienst, omdat bewezen was dat dit wel doorzetters waren. Veel van de leerlingen hebben dan ook later een belangrijke functie in de maatschappij vervuld.

Gedurende de oorlogsjaren deden zich veel problemen voor: verhuizen van de ene school naar de andere, de verduisteringsmaatregelen en in het laatste oorlogsjaar het niet meer kunnen verwarmen en verlichten van de lokalen. Men moest dus derhalve noodgedwongen kiezen voor het lesgeven op zaterdagmiddag.

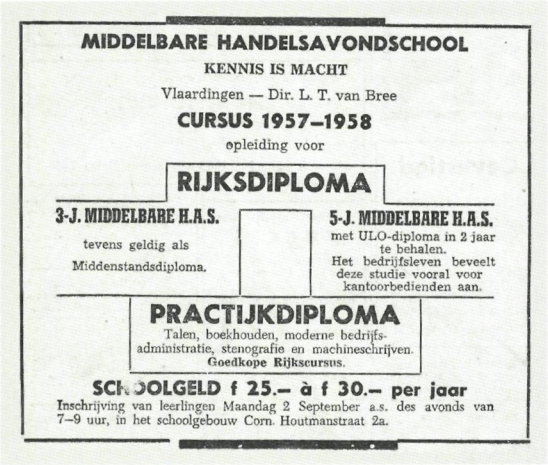
MIDDELBARE HANDELSAVONDSCHOOL
KENNIS IS MACHT
Vlaardingen — Dir. L. T. van Bree
CURSUS 1957–1958
opleiding voor
RIJKSDIPLOMA
3-J. MIDDELBARE H.A.S.
tevens geldig als Middenstandsdiploma.
5-J. MIDDELBARE H.A.S.
met ULO-diploma in 2 jaar te behalen.
Het bedrijfsleven beveelt deze studie vooral voor kantoorbedienden aan.
PRACTIJKDIPLOMA
Talen, boekhouden, moderne bedrijfsadministratie, stenografie en machineschrijven.
Goedkope Rijkscursus.
SCHOOLGELD f 25.– à f 30.– per jaar
Inschrijving van leerlingen Maandag 2 September a.s. des avonds van 7–9 uur, in het schoolgebouw Corn. Houtmanstraat 2a.

Het einde

Met de komst van de schoolvernieuwing middels de zogenoemde Mammoetwet in 1963 ter vervanging van tal van andere wetten die een deel van het voortgezet onderwijs betroffen, ging men reeds vermoeden dat het voortbestaan van de avondscholen in gevaar zou komen. Er moesten grotere scholengemeenschappen worden geformeerd. Ook de mogelijkheid die aan een ieder werd geboden om door te leren, zou maken dat minder jonge mensen naar een avondschool zouden gaan. Er werd nog een poging gedaan om samen met de Vereniging voor Handelsonderwijs 'Mercurius' in Rotterdam een stichting te vormen tot oprichting van een avondscholengemeenschap. In principe werd besloten tot een fusie, om dan naast Rotterdam in Vlaardingen en omliggende gemeenten dependances te vestigen. Naderhand werd van dat plan afgezien. Voor die tijd was het bestuur van 'Kennis is Macht' benaderd door enige prominenten uit de middenstandswereld met de vraag of het bestuur in overweging wilde nemen om naast de middelbare handelsavondschool ook in Vlaardingen een middelbare detailhandelsschool te stichten. Na ernstige overwegingen werd dit voorstel echter van de hand gewezen en zijn de mid-

denstandsorganisaties zelf tot oprichting van een detailhandelsschool overgegaan.

Door het overbrengen van de scholen oude stijl, plaatselijk en regionaal, naar scholengemeenschappen was het aantal leerlingen zover teruggelopen, dat de voor leraren nog beschikbare lesuren dusdanig waren verminderd, dat de exploitatie in feite onmogelijk was geworden. Op 20 april 1972 nam het bestuur dan ook de beslissing de school aan het eind van het cursusjaar (juni 1972) op te heffen en de vereniging met het oog op de financiële afwikkeling per 31 december 1975 te ontbinden. Met 'Mercurius' in Rotterdam werd overeengekomen dat leerlingen die op dat moment nog op de avondschool studeerden, in Rotterdam hun studie konden afmaken. Directeur en leraren werd ontslag aangezegd.

Bijlage

Leraren

In de loop der jaren waren de volgende leraren aan 'Kennis is Macht' verbonden:
S. Houtman, H.J. Viester jr, J. Oosterlee, B.Th. Avenarius, J. van der Heul, A. de Bruyn, W.P. van der Meulen, J.W. Loef-Schuphoven, M. Poot, J.F. Mekel jr, C. Visser JCzn, A. van Rossen, A. van der Waardt, G. Kommers, M. Bagchus, A. Limbach, Mej. E.H. van der Schaar, J. Bastiaanse, Mej. J.D.M. Nieulant, Mej. A.W.H. Lasonder, M. Kwakkelstein, L.T. van Bree, D. Vooys, C. van Toor Dzn, J. van der Heul jr, P. Goedendorp, A. van der Wulp, A. van der Weijden, J. Bijl, H. Kijne, J. van der Schaar, H. Hofman, J. Kamphorst, A. Wapenaar, L.A. de Bruin, J. Jonkman, F. Keizer, A.P. van Rooijen, A. van Bree, N. van Vliet, P.A. Oudemans, A. van der Merwe, G.E. Op 't Hof, C. van Bree, A.H.M. den Brinker, Mej. S. Kijne, L.F. Jansen, A.W.F. Kleberg, H.J. Westerdijk, N.S. Zondervan, A.G. Verwoerd, M.C. van Veelen, C.J. Hulscher, A. Vink, B.J. van Oudheusden, J. van Hemert, J. Baakman, H.J. van den Burg, P.G.J. Koster, J. Schaap, J. Reinsma, M.J. van Splunter, F.A.J. Schippers, J.C. Kroon, J.H. Debey, A. Maat, L.J. van Ast, A.H. Smits, G. de Wolff, C.A. Warmerdam, H. van der Knaap, Mevr. M. Eggermond-Pijper, L.H. van Dorp en J.H. Boland.

Conciërges

T. van Wijk, W. Lammerse, J. Huijser, van 1930 tot en met 1970 D. Schaper en per 1 oktober 1970 tot de sluiting van de school W.H. Roerdinkholder.

Rijksgecommitteerden

De volgende personen, die door het Rijk waren aangesteld, waren bij de examens aanwezig:
Jac. van Toor, F. Weiland, J. Groeneveld, D. Kwakkelstein, W. Noordegraaf, J.H. van der Hout, G. Buters, C.M. Drop, D. v.d. Velden, J.G. Minkhorst, drs. J.R. van Mansum, dr. J.P. Moet, dr. J. van der Schaar, W.C. Aleman, J.A. Bellingwout, drs. C. Zachariasse, drs. J. Sprij en drs. B.H. Lindemann.

Leerlingen

De auteur heeft ook een volledige lijst samengesteld van alle leerlingen die bij 'Kennis is Macht' een diploma haalden. Deze is te lang om af te drukken, maar bij de redactie te verkrijgen.

Van de Groen van Prinstererstraat naar het Groen van Prinstererlyceum: de laatste 3 jaar was 'Kennis is Macht' hier gevestigd. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

Weet u het nog?

Wout den Breems

Natuurlijk geef ik graag gehoor aan het verzoek van de redactie van Tijdschrift om de rubriek 'Weet u het nog?' weer te gaan verzorgen. De vele aardige reacties waren altijd de moeite waard, en dat is nog een reden om hier weer mee door te gaan. Dus na afwezigheid van een jaar heb ik voor u weer een opdracht.

In de voorbereiding van een fotoboek dat gaat over de Oostwijk en de Componistenbuurt, kwam ik een oude foto tegen van de Oosterstraat, nabij de Oosterdwarsstraat. Van deze plek zijn weinig of geen foto's bekend. Een van de schaarse foto's is hierbij geplaatst. In de winkelpanden links op de uit 1930 daterende opname is thans de papier- en kantoorhandel KOPA gevestigd. Hoewel dit een oud prentje is, wil Weet u het nog? graag weten wie er in die winkels gevestigd zijn geweest. Natuurlijk is een verhaal erbij

ook welkom, wellicht kan dit weer gebruikt worden voor een artikeltje in ons Tijd-Schrift. Want de redactie kan best wel wat copy gebruiken. Zo is er misschien wel iets te vertellen over het pand van de firma Bolderhey, waarvandaan de foto is genomen. Of bijvoorbeeld van het schoolgebouw dat links op de hoek van de Binnensingel stond. Ook zullen er ongetwijfeld herinneringen van de oude Ambachtschool zijn, die aan de linkerkant op de foto te zien is.

Uw schriftelijke reacties graag naar: W.C. den Breems, Arnold Hoogvlietstraat 69, 3134 CB Vlaardingen.

VSB Bank. Lokaal betrokken.

U kent VSB Bank als een bank met een sterke betrokkenheid. En als een bank die weet in te spelen op de actualiteit van de lokale markt. Moderne service, diensten en producten, afgestemd op uw persoonlijke wensen, staan ons daarvoor ter beschikking.

U vindt onze kantoren aan het Veerplein 1, Van Hogendorplaan 45, De Loper 24 en Van Baerlestraat 1.

VSB•BANK
VSB. Daar kom je verder mee.

VSB Bank is part of the Fortis group

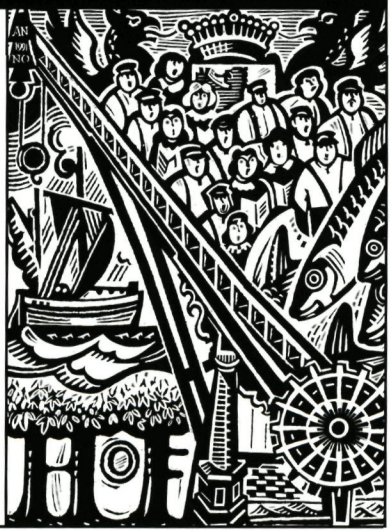

Boekbespreking

Vlaardingen in de jaren vijftig, door Frans W. Assenberg. *Verkrijgbaar in de boekhandel voor f 34,95.*

In de serie 'Toen boekjes' van uitgeverij Europese Bibliotheek in Zaltbommel (die al meer fraaie boekwerken over Vlaardingen heeft uitgegeven) verscheen eind 1998 een fotoboekje over Vlaardingen in de jaren vijftig. De Vlaardingse gemeenteambtenaar E.D. de Vrije maakte in zijn vrije (!) tijd foto's van delen van de stad die op de nominatie stonden om gesloopt te worden in het kader van de naoorlogse modernisering. Frans Assenberg maakt een selectie uit deze foto's en voorzag ze van informatieve bijschriften. Nu doet een dergelijke opzet natuurlijk heel sterk denken aan de serie 'Tijdsbeeld van Vlaardingen', die ik samen met Wout den Breems heb samengesteld. Je zou dus kunnen denken dat het boekje een gemakkelijke manier is om mee te liften op het toch wel grote succes van die serie. Misschien is het dat ook wel, maar toch ... Zoals wij in 'Tijdsbeeld' stelden, werkte Roovers, die de foto's uit die serie maakte, alleen in opdracht van de gemeente. Hij was dus gebonden aan bepaalde onderwerpen. Wat nu zo aardig is van 'Vlaardingen in de jaren vijftig', is dat de prima kwaliteit foto's voor een deel aanvullende beelden geven op de foto's uit 'Tijdsbeeld'. Natuurlijk staan er ook panden en straten in die ook in 'Tijdsbeeld' voorkomen, maar doorgaans wel genomen vanuit een andere hoek en dus met een andere kijk op de zaak. En voor veel mensen die de betreffende periode bewust hebben meegemaakt kunnen er niet genoeg kanten bekeken worden, dus zal dit boek ook ongetwijfeld weer gretig aftrek vinden. En dat verdient het van mij ook. Alleen de prijs is wat aan de pittige kant. Dan krijg je voor een paar gulden extra met 'Tijdsbeeld' heel wat meer foto's, maar de liefhebbers zullen het er graag voor over hebben.

(Eric van Rongen)

Mededelingen van het bestuur

De Historische Vereniging Vlaardingen ontving twee giften:

- het gepensioneerden-donatiefonds van de Vereniging van Oud-employés der 'Koninklijke Shell' schonk na een aanvraag van de heer C. Overkleeft een bedrag van *f* 500;

- de ING-groep heeft in 1998 een bedrag van *f* 250.000 ter beschikking gesteld voor vrijwilligerswerk. Iedere ING-er in actieve dienst krijgt de gelegenheid namens de ING-groep *f* 1000 te schenken. Na een aanvraag van de heer A. Stolk ontving de HVV een dergelijk bedrag.

Zowel de aanvragers als de schenkende organisaties hartelijk dank!

OMDAT WIJ WAARDEREN WAT U DOET.

Index

Er is een geheel vernieuwde index voor Tijd-Schrift en Historisch Jaarboek opgesteld. Alle artikelen die in beide periodieken verschenen zijn van 1967 t/m 1998 zijn op auteur en op diverse trefwoorden vermeld. De index is te verkrijgen voor een bedrag van *f* 7,50 bij het adres voor Verkoop Historische Publicaties (zie het Colofon).

Hoogendijk Prijs 1998

De Hoogendijk Prijs 1998 van de Vereniging Vrienden van het Visserijmuseum te Vlaardingen is op 26 november 1998 uitgereikt aan Peter Dorleijn voor zijn standaardwerk over de Zuiderzeevisserij, getiteld 'Van gaand en staand want', in het bijzonder voor deel V. Het rapport van de jury onder voorzitterschap van Prof. Dr. J.R. Bruijn is afgedrukt in 'Netwerk. Jaarboek 1998', dat op dezelfde dag verscheen. De prijs, groot *f* 1000, wordt om de twee jaar uitgereikt voor de beste publicatie (tijdschriftartikel, monografie) over de Nederlandse zeevisserij in het verleden.
De volgende Hoogendijk Prijs zal in november 2000 uitgereikt worden. De jury zal daarvoor publicaties beoordelen verschenen in de periode 1998-1999. Een exemplaar van het prijsreglement is op te vragen bij de redactiesecretaris van Netwerk. Men kan daarheen ook publicaties zenden om de jury te attenderen op mogelijke kandidaten.

Ledenactiviteiten 1999

Het lezingen- en excursieprogramma voor de komende maanden ziet er als volgt uit:

Dinsdag 23 maart 1999

Bij traditie is dit de avond van de Algemene Ledenvergadering, waar u het beleid van het afgelopen jaar kunt toetsen en de plannen voor het nieuwe verenigingsjaar voor het voetlicht komen.

Normaal begon de ledenvergadering om half acht, maar dat was voor een aantal mensen niet goed haalbaar. Omdat we de ervaring hebben opgedaan dat de vergadering hooguit een half uurtje duurt, beginnen we de avond deze keer om acht uur. Na de ledenvergadering houden we een korte koffiepauze en zetten we om circa half negen de avond voort met het openbare deel van het programma.

Uit eigen collectie en dankzij de medewerking van het Streekmuseum Jan Anderson en het Visserijmuseum zal Hannie Baauw (lid van het ServiceTeam VVV Vlaardingen, vanwaar zij ook in de VVV-cursus 'Ken uw Stad' de Vlaardingse klederdracht behandelt) met haar medewerk(st)ers en een aantal jongeren de 'Vlaardingse dracht' presenteren. Jan Anderson, die heeft destijds heeft meegewerkt aan het klederdracht-onderzoek van Herman Roza (Historisch Jaarboek Vlaardingen, 1982), zal er uitleg bij geven.

De bijeenkomst vindt weer plaats in Wijkcentrum Holy aan de Aristide Briandring 90 (buslijn 52, halte Churchillsingel/winkelcentrum (nieuwe) Loper). Tip voor chauffeurs: sla vanaf de Holysingel rechtsaf de Robert Schumannring in; rechtdoor rijden, aan einde parkeren en dan nog klein stukje verder lopen door de Jean Monnetring.

Dinsdag 27 april 1999: atelierbezoek (u kunt alvast inschrijven!)

We zijn van plan deze avond een viertal ateliers te bezoeken waarin nog het echte handwerk wordt gebezigd. U moet hierbij denken aan een houtdraaierij, een glas-atelier, een edelsmid, een pottenbakker etc. Dus beroepen die zeldzaam zijn geworden, dan wel op historisch gebied 'iets te vertellen hebben'. De plannen zijn nog niet helemaal uitgekristalliseerd en we zijn altijd in voor goede ideeën uwerzijds.

Onderweg pauzeren we nog voor koffie of thee. Deelname bedraagt slechts *f* 5,- per persoon. Als u mee wilt, dan graag voor 10 april het bedrag overmaken op de girorekening 750978 van de Historische Vereniging Vlaardingen. U hoort bijtijds waar we die avond zo rond kwart voor acht verzamelen.

De datum van inschrijven is enige dagen vervroegd in vergelijking met de aankondiging in het vorige Tijd-Schrift. Mocht het aantal deelnemers namelijk niet zo groot zijn als we graag verwachten, dan willen we de inschrijvers liefst niet afzeggen, maar vragen

mee te doen met het programma van de Ken-uw-Stad-deelnemers, die eenzelfde tour zullen houden op zaterdagmorgen 10 april (aanvang 10.00 uur, einde uiterlijk 13.00 uur). Kunt u hoe dan ook niet op onze avond, bel dan even als u graag op de zaterdag meegaat. Mocht uw eigen telefoonnummer niet in de gids staan, belt u dan direct na 1 april even zelf om te weten hoe de zaken erbij staan: kantoor 435 3322, of thuis 434 2474.

Dinsdag 25 mei 1999: Bergen op Zoom

Traditiegetrouw is de mei-bijeenkomst gewijd aan de gemeente die we met onze busexcursie in juni zullen bezoeken. Dit jaar is dat Bergen op Zoom. De excursie zelf staat gepland op zaterdag 26 juni a.s. (zie verderop), maar vanavond komt de heer Van Riemsdijk uit Bergen op Zoom ons een mooie serie dia's laten zien, waarbij hij vele geschiedkundige wetenswaardigheden zal vertellen. Hij is één van de rondleiders van de Stichting Bezichtiging Monumenten in Bergen op Zoom, een club van zo'n 140 enthousiastelingen die rondleidingen verzorgen, maar die ook restauraties ter hand nemen — thans b.v. de synagoge— en zodoende ook daadwerkelijk bijdragen aan het monumentenbehoud. Gezien de achtergrond van onze spreker (oud-militair) zal hij ons ook zeker onderhoudend kunnen vertellen over de vestingwerken van deze plaats. Al met al een goede voorbereiding voor de excursie.

De avond begint om 20.00 uur (zaal open 19.45 uur) in de zaal van Dienstencentrum West (in de Valkenhof). Busreizigers dienen uit te stappen aan de Dirk de Derdelaan.

Zaterdag 26 juni 1999: busexcursie naar Bergen op Zoom

Zoals hiervoor al aangekondigd, gaat de busexcursie dit jaar naar Bergen op Zoom. Met 219 officiële monumenten zeker goed voor een mooie wandeling, waarvoor we enkele plaatselijke gidsen hebben uitgenodigd (waaronder onze spreker van 25 mei). In het Tijd-Schrift van december 1998 is al een en ander over de geschiedenis van de stad verteld.

We vertrekken om kwart voor negen vanaf het Enecogebouw aan de Hoflaan en vijf minuten later vanaf de oprijlaan voor het Holy-ziekenhuis.

De rondleiding begint op de plaats waar vroeger een groot kruitmagazijn stond (het is ontploft in 1831). In zalencentrum 'De Stoelemat', dat thans op die plaats staat, drinken we een kopje koffie, zo mogelijk met de Zoomse lekkernij 'Bastaard' erbij, die herinnert aan Jan III, Markies van Bergen op Zoom, een echte liefhebber van vrouwen — vandaar de naam. Tijdens de stadswandeling zullen we een drietal monumenten van binnen bekijken, waaronder de Lievevrouwenpoort (ook wel Gevangenpoort), het oudste nog bestaande bouwwerk. En natuurlijk ook de Sint-Gertrudiskerk (de 'Peperbus'), de oorspronkelijk 14de-eeuwse kruisbasiliek, die na een verschrikkelijke geschiedenis inmiddels geheel gerestaureerd is.

Na de wandeling zullen we de (bij de prijs inbegrepen) lunch gebruiken in het Grand Café De Salon, dat is gevestigd in het oude Arsenaal aan de Grote Markt. Daarna hebben we een facultatief programma. Wie wil, kan in twee uur op eigen houtje de stad gaan verkennen of eventueel gaan winkelen. Maar we nemen aan dat alle historisch geïnteresseerden na de lunch met de plaatselijke gidsen een kijkje gaan nemen bij de Markiezenhof, het voormalige 'stadspaleis' van de Markiezen van Bergen op Zoom, met monumentale stijlkamers, porselein, wandtapijten en meubilair. Voorts Bergs aardewerk en een uitgebreide collectie kermisminiaturen, die herinnert aan de vele kermisexploitanten die Bergen op Zoom van oudsher telde.

Op de terugreis rijden we nog naar Oudenbosch, waar u de op kleinere schaal nagebouwde Sint Pieter uit Rome kunt bekijken. Tussen vijf en half zes zullen we weer in Vlaardingen aankomen.

De kosten van deze dag-excursie (incl. koffie/gebak, stadswandeling met 3x entree, lunch, busvervoer en fooi chauffeur) bedragen *f* 50,- per persoon voor leden en hun partner, en *f* 60,- voor niet-leden, zolang de voorraad strekt! Wanneer u (o.l.v. een gids) ook het bezoek aan de Markiezenhof wilt brengen dient u het bedrag met *f* 3,50 te verhogen (wanneer u die dag uw Museumjaarkaart bij u hebt, krijgt u ter plekke dit bedrag terug, maar i.v.m. het te bestellen aantal gidsen wel eerst overmaken, s.v.p.!).

Opgave uitsluitend door overmaking van (minimaal) *f* 15,- reserveringskosten per persoon op postgiro 750978 van de Historische Vereniging Vlaardingen. U wordt ingeschreven in volgorde van betaling. Let op: er zijn al zo'n 20 inschrijvingen! Voorlopige inschrijvers die onverhoopt niet meekunnen moeten dat uiterlijk 15 mei telefonisch melden bij penningmeester A. Andriessen (tel. 435 6285), waarna het betaalde bedrag wordt teruggestort. In het andere geval maakt u voor 15 mei het aanvullende bedrag (dus *f* 35,- resp. *f* 45,-, al dan niet verhoogd met *f* 3,50 voor de Markiezenhof) over. Niet tijdig afgemelde reserveerders verspelen helaas hun voorkeurs-rechten en het betaalde inschrijfgeld.

Mocht u (uitsluitend door ziekte of andere dwingende redenen) uiteindelijk toch nog op het laatste moment moeten afhaken, dan wordt het door u betaalde bedrag aan u teruggestort onder inhouding van de *f* 15,- reserveringskosten. Slechts wanneer we vervangende deelnemers hebben gevonden en de bus toch vol op pad gaat, kunnen we ook dit resterende bedrag aan u terugstorten.

Zaterdag 11 september: Open Monumentendag

Hoewel het juiste programma nog niet bekend is, lijkt het ons toch verstandig om die datum vast vrij te houden!

Dinsdag 21 september: de Goudse Glazen (glas-in-lood)
Eén van de onderwerpen van Open Monumentendag 1998 waren de glas-in-lood-ramen van de Grote Kerk op de Markt. Inmiddels is een speciale studie opgezet om te proberen toch weer iets met de scherven uit de kelder te gaan doen. Om die reden, en omdat er al enige malen vraag naar was, hebben wij in ons najaarsprogramma het thema 'glas-in-lood' opgenomen. Dat was ook al eens eerder het geval (zo'n 15 jaar geleden), maar we willen het nu herhalen, omdat het zo de moeite waard is.

Op deze lezingenavond (waarvoor we tegen acht uur verzamelen bij de ingang van de toren van de Grote kerk) komt de koster van de Goudse Sint Janskerk, de heer Marius Tompot, naar Vlaardingen. Hij brengt dan een fraaie serie dia's mee, die hij in overvloeiprojectie en met een geluidsband vertoont. Deze avond krijgt een vervolg op

Zaterdag 25 september: korte excursie naar Gouda
Op deze zaterdag worden we om tien uur op de koffie (uiteraard met Goudse Stroopwafels) verwacht in de Sint Janskerk in Gouda. Iedereen gaat in principe op eigen gelegenheid. Voor wie samen wil reizen wordt om half tien vanaf het Holy-ziekenhuis vertrokken.

Na het bezoek aan de Sint Jan (waar de heer Tompot de rondleiding verzorgt) maken we een stadswandeling door het centrum van Gouda, waarna u vanaf circa 13.00 uur vrij bent om uw eigen programma te ondernemen.

De kosten voor deze excursie bedragen (incl. koffie/stroopwafel, rondleiding door de kerk en stadswandeling) slechts *f* 10,- per persoon (idem voor partners, *f* 2,50 extra voor niet-leden). Daarbij komt nog uw vervoer. Meerijders met de auto rekenen per persoon een dubbeltje per kilometer af met hun chauffeur. Graag -net als de chauffeurs- bij opgave voor deze trip doorgeven of u meteen om circa 13.00 uur, ofwel om circa 17.00 uur weer uit Gouda naar huis wilt vertrekken. U kunt zich opgeven vanaf heden via tel. 435 3322 (kantoortijd) of anders op 434 2474. Doe het graag vóór de vakantie, dan is alles tijdig geregeld.

Ten slotte geven wij u de data waarop wij (onder voorbehoud) dit jaar nog lezingen willen organiseren: dinsdag 26 oktober en dinsdag 23 november. Noteer die data dus alvast in uw agenda.

Tot zover het programma voor het komende halfjaar. Graag tot ziens op onze activiteiten!

Namens de lezingen-/excursiecommissie,
Arie Ouwendijk

Frederik (Fred) Nipius werd op 17 januari 1924 in Vlaardingen geboren. Op 14-jarige leeftijd ging hij als jongste bediende naar kantoor in Rotterdam (Hollands Veem op de Boompjes en Consumptie Melk Centrale in de Stieltjesstraat). Op de fiets, alleen bij zeer slecht weer kon er geld af voor de bus of trein.

Na Rotterdam werkte hij als eerste bediende bij het Verkoopkantoor Den Haag van de Zilverfabriek Voorschoten en de laatste 31 jaar van zijn loopbaan was hij tot aan de VUT werkzaam als afdelingshoofd bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken in Vlaardingen. Van 1943-1945 was hij als dwangarbeider in Duitsland werkzaam als vliegtuigcontroleur.

Hij is oud-leerling van de Handelsavondschool 'Kennis is Macht' en volgde diverse vervolgopleidingen. Van 11 mei 1948 tot aan de ontbinding van de vereniging op 31 december 1975 was hij penningmeester/administrateur van de Vereeniging voor Handelsonderwijs 'Kennis is Macht'. Voorts is hij (oud)bestuurder en lid van diverse verenigingen, stichtingen en commissies.

AART PONTIER B.V.

boek- en kantoorboekhandel

- Een winkel vol leesplezier voor jong en oud
- Ruime sortering boeken
- Specialisatie in tijdschriften
- Grote collectie handenarbeidartikelen
- Kunstschilders benodigdheden
- Schoolartikelen
- Luxe vulpennen van PARKER
- Telefax-service
- CD-Rom en andere Multi-media-artikelen
- Digitale kleurcopiën
- Inbindservice
- En nog veel meer...

De Loper 11-13
3136 CM Vlaardingen
Postbus 6110
3130 DC Vlaardingen
Tel. 010 - 474 32 15
Fax 010 - 474 10 77

SIGILLVM · OPIDI · DE · VLARDIRGE